

Cytowanie

CHICAGO: R. Radek, *Europejska Sieć Rzeczników Praw Dziecka i jej rola w zakresie ochrony praw dziecka. Wybrane problemy*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2023, nr 6, s. 81–93, <https://doi.org/10.15804/ppk.2023.06.06>

APA: Radek, R. (2023), *Europejska Sieć Rzeczników Praw Dziecka i jej rola w zakresie ochrony praw dziecka. Wybrane problemy*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” nr 6, s. 81–93, <https://doi.org/10.15804/ppk.2023.06.06>

Robert Radek

ORCID ID: 0000-0003-1674-6600

Uniwersytet Śląski w Katowicach

E-mail: robert.radek@us.edu.pl

**Europejska Sieć Rzeczników Praw Dziecka i jej rola
w zakresie ochrony praw dziecka. Wybrane problemy**

Słowa kluczowe: Europejska Sieć Rzeczników Praw Dziecka, Rzecznik Praw Dziecka, prawa obywatelskie

Keywords: The European Network of Ombudspersons for Children (ENOC), The Ombudsman for Children, human rights

Streszczenie

Artykuł poświęcony jest analizie działalności Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka. Dotychczasowe doświadczenia powalają wyciągać wnioski, co do działalności instytucji koordynującej działania ombudsmanów do spraw dzieci w Europie i potwierdzają, że wymiana dobrych praktyk, wspieranie i koordynacja skutecznie wzmacniają ochronę praw dzieci. Celem niniejszego artykułu jest zwrócenie uwagi na wybrane problemy związane ze specyfiką działalności tej europejskiej instytucji, scalającej nie tylko instytucje rzeczników praw dziecka, ale także inne instytucje powołane do ochrony praw najmłodszych, w sytuacji wieloaspektowych zagro-

zeń współczesnego świata. Autor stara się wykazać, że Europejska Sieć Rzeczników Praw Dziecka podejmuje zintensyfikowane wysiłki na rzecz ochrony praw dzieci i jest w tym zakresie skuteczna.

Abstract

The European Network of Ombudspersons for Children and its Role in the Protection of Children's Rights. Selected Issues

The article is devoted to analysing the activities of the European Network of Ombudspersons for Children. The experience gained so far allows us to draw conclusions as to the activities of the institution coordinating the activities of ombudspersons for children in Europe and confirms that the exchange of good practices, support and coordination effectively strengthens the protection of children's rights. This article aims to draw attention to selected problems related to the specificity of the activity of this European institution, which integrates not only the institutions of children's rights ombudspersons but also other institutions established to protect the rights of the youngest in the situation of multifaceted threats of the modern world. The author tries to show that the European Network of Ombudspersons for Children undertakes intensified efforts to protect children's rights and is effective in this respect.

✱

I. Wprowadzenie

Każdy człowiek sam w sobie stanowi wartość i nie podlega to żadnym wyjątkom¹. Jak podkreślił w wyroku Trybunał Konstytucyjny, każdy z nas posiada przyrodzoną i niezbywalną godność, która stanowi fundament systemu wartości obowiązujących w demokratycznym państwie prawa², a co więcej jest ta godność bezwzględną cechą człowieczeństwa, której w żaden sposób nie można utracić. Powszechnie przyjmuje się, że prawa człowieka wynikają

¹ B. Gronowska, T.B. Jasudowicz, *Prawa człowieka i ich ochrona*, Toruń 2010, s. 23–24; J. Blicharz, L. Zacharko, *Ochrona praw dziecka w działalności Rzecznika Praw Dziecka*, Wrocław 2021, s. 52 i n.

² Wyrok TK z 23 marca 1999 r. sygn. akt K 2/98 (Dz.U. Nr 26 poz. 242); W. Brzozowski, A. Krzywoń, M. Wiącek, *Prawa człowieka*, Warszawa 2019, s. 118 i n.

z tej przyrodzonej godności, która jest niezbywalna i niestopniowalna³. Również w polskiej Konstytucji zapisano konieczność poszanowania tej godności oraz zobowiązano organy publiczne do jej ochrony⁴. Prawa człowieka przysługują każdemu bez względu na wiek, rasę, pochodzenie czy inne czynniki. W związku z tym dzieci jako jednostki, które ze względu na niedojrzałość psychofizyczną i społeczną, niewielkie doświadczenie życiowe oraz specyficzne potrzeby są szczególnie narażone na nadużycia, powinny być przez państwo i organizacje międzynarodowe otoczone szczególną opieką. Nie bez przyczyny obok przysługujących im praw człowieka dodatkowo wyodrębniono katalog praw dziecka jako zbiór uprawnień precyzujący status tej wyjątkowej jednostki ludzkiej. Ma to zapewnić odpowiednie warunki do życia oraz rozwoju osobowości, wyznaczając miejsce w rodzinie i wspólnocie. Przyznanie zatem dziecku praw ma na celu zapewnienie jego dobra⁵.

Oceną przestrzegania praw dziecka zajmują się powołane do tego instytucje takie jak m.in. Rzecznicy Praw Dziecka na poziomie krajowym⁶, ale również struktury ponadnarodowe, których istotą jest koordynowanie działań z zakresu ochrony praw najmłodszych.

Celem artykułu jest zwrócenie uwagi na wybrane problemy w działalności Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka, która jest ważną inicjatywą, dzięki której dokonuje się wymiana dobrych praktyk, wspieranie i koordynacja wysiłków na rzecz ochrony praw dzieci⁷. Głównymi pytaniami badawczymi są:

³ P. Jaros, *Rzecznik Praw Dziecka w Polsce. Ukształtowanie Rzecznika Praw Dziecka w Polsce jako organu państwowego. Komentarz do ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka*, Warszawa 2013, s. 84; zob. też M. Freeman, *Prawa człowieka*, Warszawa 2007, s. 92.

⁴ Art. 30 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. Nr 78 poz. 483 ze zm.).

⁵ E. Molasy, *Rzecznik Praw Dziecka jako instytucja wspierająca prawidłowe funkcjonowanie rodziny* [w:] *Rodzina w prawie administracyjnym*, red. A. Ziółkowska, A. Gronkiewicz, Katowice 2015, s. 297–298; A. Gajda, *Kierunki rozwoju instytucji Rzecznika Praw Obywatelskich w Polsce*, Warszawa 2013, s. 194.

⁶ Zbiorczy wykaz rzeczników zajmujących się ochroną praw dzieci można znaleźć na oficjalnej stronie Rzecznika Praw Dziecka w Polsce – <https://brpd.gov.pl/rzecznicy-praw-dziecka-na-swiecie> (20.07.2023).

⁷ Stań badań nad Europejską Siecią Rzeczników Praw Dziecka wskazuje, że tematyka ta nie została dogłębnie eksplorowana. Można spotkać w literaturze nieliczne przykłady wzmianek przy okazji monografii poświęconych instytucji Rzecznika Praw Dziecka, na przy-

- W jaki sposób Europejska Sieć Rzeczników Praw Dziecka przyczynia się do poprawy ochrony dzieci?
- Czy podejmowana aktywność Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka faktycznie wspomaga ochronę najmłodszych?
- Czy Europejska Sieć Rzeczników Praw Dziecka w sposób efektywny koordynuje pracę rzeczników na poziomie europejskim jak i poszczególnych państw?

Podstawowa teza artykułu zakłada, że Europejska Sieć Rzeczników Praw Dziecka podejmuje zintensyfikowane wysiłki na rzecz ochrony praw dzieci i jest w tym zakresie skuteczna.

II. Geneza, cele i organizacja Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka

Europejska Sieć Rzeczników Praw Dziecka – *The European Network of Ombudspersons for Children* (ENOC), jest niezależną organizacją non-profit skupiającą rzeczników praw dziecka z różnych państw europejskich. Została utworzona w norweskim Trondheim w 1997 r., a jej głównym celem jest ochrona praw dzieci i promowanie ich dobrostanu na szczeblu europejskim. Biuro UNICEF dla Europy Zachodniej w Genewie zgodziło się zapewnić Sekretariat ENOC przez pierwsze 10 lat działalności.

ENOC łączy biura zajmujące się prawami dziecka utworzone w Radzie Europy w celu promowania podstawowych praw dzieci zgodnie z Konwencją ONZ, chce nawiązywać kontakty i dzielić się informacjami i strategiami z niezależnymi instytucjami zajmującymi się prawami dziecka⁸.

Na oficjalnej stronie stowarzyszenia widnieje wizja i misja jaka przyświeca tej organizacji. W założeniu celem jest budowanie Europy, w której niezależ-

kład: P. Sołtysiak, *Rzecznik Praw Dziecka. Zagadnienia ustrojowo-prawne*, Warszawa 2019, czy Rzecznika Praw Obywatelskich: I. Malinowska, *Rzecznik Praw Obywatelskich w systemie ochrony praw i wolności w Polsce*, Warszawa 2007. Na gruncie polskim nie ma obecnie monografii ściśle dedykowanej Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka stąd zasadna wydaje się konieczność pogłębienia badań w tym zakresie.

⁸ P. Sołtysiak, *Rzecznik Praw Dziecka...*, s. 38; B. Walczak, *Rzecznik Praw Dziecka* [w:] *Instytucje ombudsmánskie w Polsce (wybrane zagadnienia)*, red. A. Gronkiewicz, Częstochowa 2013, s. 64.

ne instytucje zajmujące się prawami dziecka mają silne uprawnienia do promowania praw człowieka oraz do zapewnienia ich poszanowania i realizacji⁹.

Inne zadania Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka obejmują również¹⁰:

- monitoring i promowanie przestrzegania praw dziecka na poziomie krajowym i europejskim,
- wymianę informacji, budowania potencjału i profesjonalnego wsparcia wśród członków w promowaniu niezależnych instytucji zajmujących się prawami dziecka w państwach na całym świecie, w tym też aktywnego udziału (konsultacje, zaangażowanie) dzieci i młodzieży w procesach decyzyjnych, ustawodawstwie i polityce ich dotyczącej;
- inicjowanie i koordynowanie strategicznych interwencji dotyczących polityki i postępowań sądowych mających wpływ na prawa dziecka,
- działania lobbingsowe i edukacyjne na rzecz poprawy systemów ochrony praw dziecka,
- organizowanie spotkań, konferencji i szkoleń dla rzeczników oraz innych zainteresowanych stron.

ENOC działa w oparciu o różnorodne systemy ochrony praw dziecka w poszczególnych państwach, takie jak rzecznik praw dziecka, komisje ds. praw dziecka i inne tożsame organy, i stara się stworzyć skuteczne mechanizmy ochrony i wsparcia dla dzieci na kontynencie europejskim.

W trakcie swojej działalności ENOC postanowiło ustanowić stały niezależny Sekretariat w Strasburgu, który działa nieprzerwanie od 2008 r., a jego działalność jest częściowo zabezpieczona środkami unijnymi.

ENOC przyjęła Standardy dla Niezależnych Instytucji Praw Dziecka na dorocznym spotkaniu w Paryżu w 2001 r. Na specjalnym spotkaniu członków, które odbyło się w Dublinie w 2006 r., przyjęto statut założycielski zawierający surowe kryteria członkostwa. Statuty zostały zrewidowane w 2011 r. w Warszawie, w 2012 r. w Nikozji i w 2021 r. w Atenach¹¹. W 2021 r. członko-

⁹ *The European Network of Ombudspersons for Children*, <https://enoc.eu/who-we-are/vision-and-mission> (20.07.2023).

¹⁰ *The European Network of Ombudspersons for Children*, <https://enoc.eu/who-we-are/about> (20.07.2023).

¹¹ <https://enoc.eu/wp-content/uploads/2021/11/ENOC-Statutes-amended-Sept2021-FV.pdf> (20.07.2023).

wie ENOC przeprowadzili merytoryczną pracę nad ustanowieniem i sformalizowaniem podstawowych wartości ENOC oraz zestawu działań i zachowań definiujących Standardy ENOC. Zgodnie z art. 3 Statutu ENOC organami stowarzyszenia są: Zgromadzenie Ogólne, Biuro i Sekretariat¹².

Zgromadzenie Ogólne składa się ze wszystkich pełnoprawnych członków. Członkowie stowarzyszeni mogą pomagać, ale nie mogą głosować. Każda z tych grup jest reprezentowana w ENOC przez osobę sprawującą mandat lub jej przedstawiciela.

Zgromadzenie Ogólne zasadniczo zwoływane jest raz do roku, chyba że z wnioskiem o zwołanie dodatkowego zebrania wystąpi co najmniej 2/3 członków ENOC. W jego trakcie zatwierdza się m.in. rachunki i budżet stowarzyszenia, a także podejmuje inne decyzje na przykład dotyczące zmian statutu ENOC, czy ustanowienia tymczasowych grup roboczych zajmujących się konkretnymi kwestiami dotyczącymi sieci. Decyzje na zebraniu zapadają w oparciu o zasadę konsensusu przy zachowaniu kworum, które liczy 2/3 wszystkich członków zgromadzenia. W przypadku kiedy nie można osiągnąć konsensusu zarządza się głosowanie jawne, a decyzja zapada większością kwalifikowaną 2/3 wszystkich obecnych na głosowaniu. Może również zaistnieć sytuacja, w której na wniosek przewodniczącego ENOC lub co najmniej pięciu członków z prawem głosu zarządzane jest głosowanie tajne, a w przypadku odniesienia do decyzji dotyczących deklaracji politycznych, które mają zostać wydane przez ENOC, członkowie wyrażający sprzeciw mogą zawsze zarejestrować swoje zastrzeżenia¹³.

W skład Biura wchodzi siedem osób, były i obecny Przewodniczący, Przewodniczący-elekt, Sekretarz, Skarbnik Sieci oraz dwóch członków zwyczajnych. Przewodniczącego-elekta, Sekretarza, Skarbnika ENOC oraz dwóch członków zwyczajnych wybiera Zgromadzenie ogólne podczas dorocznego walnego zgromadzenia¹⁴. Przewodniczący-elekt jest wybierany łącznie na okres

¹² P. Sołtysiak, *Rzecznik...*, s. 39.

¹³ Art. 11 *Statute of The European Network of Ombudspersons for Children*, <https://enoc.eu/wp-content/uploads/2021/11/ENOC-Statutes-amended-Sept2021-FV.pdf> (20.07.2023).

¹⁴ Obecną Przewodniczącą jest islandzka Rzecznik Praw Dziecka – Salvör Nordal, która zastąpiła jej grecką odpowiedniczkę – Theoni Koufonikolakou. Przewodniczącą-elektem ENOC jest z kolei belgijska Rzecznik Praw Dziecka – Caroline Vrijens. Funkcję sekretarza piastuje obecnie Andres Aru – estoński Rzecznik Praw Dziecka, a Skarbnikiem jest Niall Muldoon – rzecznik irlandzki. Członkami zwykłymi w Biurze ENOC są rzecznicy praw dziecka z Gruzji – Ketevan Sokhadze i z Chorwacji – Helena Pirnat Dragicevic. *The European*

trzech lat, z tym, że przejmuje funkcję Przewodniczącego na jednoroczną, nieodnawialną kadencję i rozpoczyna ją z początkiem kolejnego dorocznego walnego Zgromadzenia Ogólnego. Sekretarz i skarbnik są wybierani na roczną kadencję i mogą być ponownie wybrani na maksymalnie dwie kolejne kadencje (w sumie trzy lata). Obejmują swoje stanowisko zaraz po wyborach.

Pracami Biura kieruje Przewodniczący, a w razie jego nieobecności lub innych przeszkód zastępuje go Przewodniczący-elekt. Decyzje zapadają podobnie jak w przypadku Zgromadzenia Ogólnego na zasadzie konsensusu, chyba że nie można osiągnąć w ten sposób porozumienia i wówczas zarządzane jest głosowanie, w trakcie którego decyzje zapadają większością zwykłą przy obecności co najmniej czterech członków Biura. Pod kierownictwem Przewodniczącego Biuro kolektywnie podejmuje następujące działania:

- koordynuje działalność ENOC i stale informuje członków pełnych i stowarzyszonych o swoich aktywnościach opiniując i przedstawiając Zgromadzeniu Ogólnemu rekomendacje np. co do członkostwa,
- zapewnia relacje z innymi właściwymi organami i organizacjami w dziedzinie praw dziecka na poziomie międzynarodowym,
- organizuje dorocznego posiedzenia Zgromadzenia Ogólnego i wykonuje powierzone przez nie zadania,
- opracowuje strategię dalszego wzmacniania ENOC i zwiększania jej widoczności,
- nadzoruje administrowanie wszelkimi funduszami lub aktywami ENOC,
- reprezentuje ENOC w sprawach przed sądem¹⁵.

Zarówno Zgromadzenie Ogólne, jak i Biuro mają uprawnienia decyzyjne w ramach ENOC.

Sekretariat ENOC pełni w stosunku do Biura funkcję pomocniczą. Kierowany jest przez dyrektora i jego zadaniem jest ułatwienie działalności członków sieci poprzez ściśle zapewnienie skutecznej koordynacji, przekazywanie informacji promocyjnej, obsługę strony internetowej ENOC, coroczne nadzorowanie operacji finansowych sieci i przygotowywanie raportów ekonomicznych biura oraz zgromadzenia ogólnego¹⁶.

Network of Ombudspersons for Children – <https://enoc.eu/who-we-are/organisational-structure> (20.07.2023).

¹⁵ Art. 12 *Statute of The European Network of Ombudspersons for Children*.

¹⁶ P. Sołtysiak, *Rzecznik...*, s. 40.

Istnieją dwie kategorie członkostwa w ENOC – pełne i stowarzyszone¹⁷. Pełne członkostwo w ENOC jest otwarte dla niezależnych instytucji zajmujących się prawami dziecka w państwach członkowskich Rady Europy, które spełniają m.in. takie kryteria:

- instytucja o cechach niezależności, powołana do ochrony i promowania praw dzieci, jest ustanawiana na mocy ustawy zatwierdzonej przez parlament,
- w prawodawstwie nie ma przepisów ograniczających zdolność instytucji do ustalania własnego programu w odniesieniu do funkcji sugerowanych w Zasadach Paryskich¹⁸ i Standardach ENOC¹⁹,
- ustalenia dotyczące wyłaniania rzeczników praw obywatelskich/dziecka, komisarzy i członków komisji oraz ich uprawnienia muszą zostać wpisane w ustawie, określając okres obowiązywania mandatu oraz sposobu jego ewentualnego odnowienia.

Wnioski o członkostwo kierowane są do Biura ENOC i rozpatrywane przez grupę roboczą ds. wniosków o członkostwo powoływaną na okres trzech lat, która przedstawia rekomendację dla Biura. Jeżeli kryteria określone w art. 4 Statutu ENOC nie są spełnione, instytucja może zostać uznana za członka stowarzyszonego, jeśli wykaże, że aktywnie dąży do spełnienia tych kryteriów. Grupa robocza ds. wniosków o członkostwo rozpatruje wszystkie wnioski, a w razie potrzeby zwraca się o dodatkowe informacje i przedstawia stosowne zalecenia. Biuro rozpatruje te wnioski i przekazuje rekomendację wszystkim członkom pełnoprawnym, którzy mogą prosić o skierowane sprawy tego członkostwa do Zgromadzenia w celu przeprowadzenia dalszej dyskusji. Zainteresowany może odwołać się na piśmie do Zgromadzenia Ogólnego. Jednocześnie Biuro jest zobowiązane weryfikować, co trzy lata status członków stowarzyszonych²⁰.

¹⁷ Art. 4 *Statute of The European Network of Ombudspersons for Children*.

¹⁸ *Principles relating to the Status of National Institutions (The Paris Principles)*, United Nations, General Assembly Resolution 48/134, adopted 20 December 1993 – <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/principles-relating-status-national-institutions-paris> (20.07.2023).

¹⁹ *ENOC Standards and Values*, adopted by the ENOC 25th General Assembly on 29 September 2021 – <https://enoc.eu/wp-content/uploads/2021/11/ENOC-Standards-Values.pdf> (20.07.2023).

²⁰ Zob. art. 5 *Statute of The European Network of Ombudspersons for Children*.

Każdy z członków ENOC zobowiązany jest finansowo wspierać działalność sieci poprzez opłacanie corocznych składek, których wysokość jest cyklicznie rekomendowana przez tzw. grupę roboczą ds. składek członkowskich. Szczegółowe zasady ich opłacania lub zwolnienia z tego obowiązku są określone w art. 6 Statutu ENOC.

III. Działalność Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka

Każdego roku członkowie ENOC wybierają większością głosów konkretny obszar rzecznictwa mający wpływ na prawa dziecka i podejmują prace w celu poszerzenia wiedzy eksperckiej w tym obszarze i podzielenia się krajowymi doświadczeniami i dobrymi praktykami z tym związanym. W tym celu wysłuchiwane są opinie młodych ludzi zgromadzonych w *The European Network of Young Advisors*²¹ (ENYA) w danej sprawie oraz formułowane propozycje zaleceń dotyczących polityki w wybranym obszarze, skierowane do wszystkich zainteresowanych stron. Członkowie ENOC i młodzi ludzie ENYA biorą przez cały rok udział w seminariach, badaniach, forach i warsztatach wspieranych przez licznych ekspertów. Następnie wyniki podejmowanych aktywności w ramach każdego roku roboczego są przedstawiane w sprawozdaniu podsumowującym. Raport końcowy odwzorowuje sytuację dotyczącą wybranego obszaru praw dziecka oraz zbiera informacje zwrotne i uwagi od członków ENOC²².

Tabela 1. Obszary rzecznictwa wyznaczone przez ENOC w poszczególnych latach

Rok	Obszar rzecznictwa
2022	Prawa dzieci i sprawiedliwość klimatyczna
2021	COVID-19 – nauka na przyszłość
2020	Ocena wpływu na prawa dziecka
2019	Prawa dziecka w środowisku cyfrowym

²¹ <https://www.niccy.org/what-we-do/childrens-rights/european-network-of-young-advisors-enya> (20.07.2023).

²² *The European Network of Ombudspersons for Children*, – <https://enoc.eu/what-we-do/annual-advocacy-areas> (20.07.2023).

Rok	Obszar rzecznictwa
2019	30. rocznica Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach dziecka (2019)
2018	Zdrowie psychiczne dziecka
2017	Wszechstronna edukacja w zakresie związków i seksualności: prawo dzieci do informacji
2016	Równe szanse dla wszystkich dzieci w edukacji
2015	Przemoc wobec dzieci
2014	Dzieci i ubóstwo
2013	Migracje dzieci
2012	Dzieci w konflikcie z prawem
2009	20. rocznica UNCRC i dobro dziecka
2008	Dyrektywa UE ws. powrotów
2007	Dzieci niepełnosprawne i przemoc wobec dzieci
2006	Dzieci bez opieki
2005	Przemoc w kontekście praw dziecka
2003	Komunikacja z dziećmi i wymiar sprawiedliwości dla dzieci i nieletnich, handel dziećmi
2001	Kary cielesne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <https://enoc.eu/what-we-do/annual-advocacy-areas> (20.07.2023).

Oprócz ustanowionych stałych obszarów rzecznictwa ENOC dopuszcza również tzw. obszary ad-hoc, które są poddawane analizie, co wynika z potrzeby chwili i sytuacji bieżącej w związku z kwestiami dotyczącymi praw dzieci. Tak właśnie stało się, gdy Rosja zaatakowała w 2022 r. Ukrainę i rozpoczęła się wojna, mająca negatywny wpływ na sytuację dzieci nie tylko na terenach objętych walkami, ale również poza nimi (presja migracyjna i związane z tym uchodźstwo wojenne)²³. Trudna sytuacja dzieci na terenach wojennych i ucie-

²³ ENOC statement on the protection of the rights of children fleeing the war in Ukraine, 24 June 2022, <https://enoc.eu/wp-content/uploads/2022/06/ENOC-statement-on-the-protection-of-the-rights-of-children-fleeing-the-war-in-Ukraine-24062022.pdf> (20.07.2023); ENOC Statement calling for urgent action to protect children's rights in Ukraine, 28 February 2022 – <https://enoc.eu/wp-content/uploads/2022/02/ENOC-statement-on-Ukraine-28022022.pdf> (20.07.2023).

kających przed konfliktem do państw europejskich skłoniła ENOC do podejmowania dodatkowych inicjatyw, takich jak m.in. skierowanie do Parlamentu Europejskiego listu ws. ochrony dzieci bez opieki i odseparowanych od rodziny oraz dzieci przebywających w pieczy instytucjonalnej uciekających z Ukrainy do Unii Europejskiej²⁴.

Europejska Sieć Rzeczników Praw Dziecka (ENOC) wyraziła najgłębsze zaniepokojenie bezpieczeństwem i dobrem dzieci uwięzionych w wybuchu wyniszczającej wojny na Ukrainie i zadeklarowała swoje wsparcie i solidarność z Komisarzem Praw Człowieka Parlamentu Ukrainy odpowiedzialnym za ochronę i promowanie prawa człowieka, dzieci i młodzieży. Obecny konflikt zbrojny, który dotyka całe terytorium Ukrainy, tylko pogorszył i tak już niepewną sytuację dzieci. Powtórzyło się to również w niedawnym oświadczeniu Dyrektora Wykonawczej UNICEF, Catherine M. Russell: „Ostatnie osiem lat konfliktu wyrządziło głębokie i trwałe szkody dzieciom po obu stronach linii frontu. Dzieci na Ukrainie rozpaczliwie potrzebują teraz pokoju”²⁵.

Rzecznik Praw Obywatelskich ukraińskiego parlamentu zwrócił uwagę, że od 2014 r. wewnątrz przesiedlonych zostało około 200 tys. dzieci, a liczba ta znacząco wzrosła po wybuchu konfliktu w 2022 r. Komisarz przedstawiła konkretne zalecenia, aby zapewnić tym dzieciom dostęp i korzystanie z ich praw wynikających z Konwencji ONZ o prawach dziecka. Pamiętać należy, że konflikty zbrojne naruszają wszystkie prawa dziecka; prawo do życia, prawo do życia w zjednoczonej rodzinie, prawo do zdrowia i edukacji, prawo do ochrony przed wszelkimi formami przemocy i wyzysku, w tym wykorzystywania seksualnego, prawo do pomocy humanitarnej. Biorąc pod uwagę powagę sytuacji, a także fakt, że potwierdziły się doniesienia o ofiarach wśród dzieci, ENOC wezwało Rosję do natychmiastowego wstrzymania inwazji w celu ochrony życia, bezpieczeństwa i dobra dzieci, tym bardziej, że zarówno Rosja, jak i Ukraina ratyfikowały Konwencję Narodów Zjednoczonych o prawach dziecka. ENOC zadeklarowała, że wraz ze swoimi partnerami będą współpracować z odpowiednimi organizacjami międzynarodowymi w celu zapewnienia

²⁴ <https://enoc.eu/wp-content/uploads/2022/03/Joint-ENOC-EP-VP-Open-Letter-on-protection-of-vulnerable-children-from-Ukraine-in-UE-EP-Coordinator-ENOC-for-website.pdf> (20.07.2023).

²⁵ <https://enoc.eu/enoc-calls-for-urgent-action-to-protect-childrens-rights-in-ukraine> (20.07.2023).

nia wsparcia i pomocy humanitarnej najbardziej narażonym dzieciom i młodzieży na Ukrainie, a sąsiadujący członkowie ENOC wyrazili już gotowość do przyjęcia uchodźców z Ukrainy. Jednocześnie ENOC podtrzymało swoje stanowisko, że parlamentarny Rzecznik Praw Obywatelskich powinien mieć możliwość dalszego monitorowania sytuacji oraz zgłaszania i prowadzenia dochodzeń w sprawie wszelkich naruszeń podstawowych praw dzieci podczas wojny, a także gromadzenia i rozpowszechniania odpowiednich informacji o naruszeniach praw dzieci w sytuacji toczącego się konfliktu zbrojnego²⁶.

Dodatkowo ENOC wydała oświadczenie w sprawie ochrony praw dzieci uciekających przed wojną na Ukrainie²⁷, w którym wyraźnie wskazuje praktyczne rekomendacje mające na celu ochronę dzieci jako uchodźców wojennych. W dokumencie tym wskazuje się m.in. na konieczność uproszczeń i ułatwień rejestracji w państwach przyjmujących, prowadzenie odpowiedniej polityki informacyjnej, stworzenie odpowiednich warunków dla przyjmowanych dzieci (zakwaterowanie, zapewnienie opieki zdrowotnej, opieki psychologicznej, edukacji) oraz informowania strony ukraińskiej o stanie ewidencjonowanych uchodźców.

Opisana sytuacja dzieci w obliczu konfliktu zbrojnego jest tylko jednym z wielu przykładów problemów, którymi zajmuje się ENOC. Analiza dostępnych dokumentów potwierdza różnorodność przedsięwzięć i pogłębione badania w szeroko pojętym zakresie praw dziecka. Inicjatywy członków ENOC dotyczą przeróżnych spraw, które wymagają albo pilnych interwencji stosowanych krajowych i międzynarodowych instytucji, albo powinny być poddane dalszym pogłębionym analizom.

IV. Podsumowanie

Przedstawione powyżej przykłady aktywności Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka potwierdzają założoną we wstępie artykułu hipotezę, że organizacja ta bezustannie stara się interweniować w wielu istotnych sprawach

²⁶ *Ibidem.*

²⁷ ENOC statement on the protection of the rights of children fleeing the war in Ukraine, 24 June 2022, <https://enoc.eu/wp-content/uploads/2022/06/ENOC-statement-on-the-protection-of-the-rights-of-children-fleeing-the-war-in-Ukraine-24062022.pdf> (20.07.2023).

i spełniając swoją rolę jako podmiotu stojącego na straży ochrony praw najmłodszych proponuje stosowne rozwiązania zaistniałych problemów. Pełniąc rolę koordynacyjną w sposób faktyczny przyczynia się do poprawy ochrony dzieci i jednocześnie sugeruje obszary, którymi winni się zająć rzecznicy praw dziecka w poszczególnych państwach europejskich.

Publikowane oświadczenia, raporty i analizy świadczą o zaangażowaniu członków ENOC w ochronę praw dzieci, a stopniowo wzrastająca liczba podmiotów współpracujących w ramach sieci²⁸ dowodzi, że sprawy najmłodszych nie są w przestrzeni europejskiej marginalizowane.

Literatura

- Blicharz J., Zacharko L., *Ochrona praw dziecka w działalności Rzecznika Praw Dziecka*, Wrocław 2021.
- Brzozowski W., Krzywoń A., Wiącek M., *Prawa człowieka*, Warszawa 2019.
- Freeman M., *Prawa człowieka*, Warszawa 2007.
- Gajda A., *Kierunki rozwoju instytucji Rzecznika Praw Obywatelskich w Polsce*, Warszawa 2013.
- Gronowska B., Jasudowicz T.B., *Prawa człowieka i ich ochrona*, Toruń 2010.
- Jaros P., *Rzecznik Praw Dziecka w Polsce. Ukształtowanie Rzecznika Praw Dziecka w Polsce jako organu państwowego. Komentarz do ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka*, Warszawa 2013.
- Malinowska I., *Rzecznik Praw Obywatelskich w systemie ochrony praw i wolności w Polsce*, Warszawa 2007.
- Molasy E., *Rzecznik Praw Dziecka jako instytucja wspierająca prawidłowe funkcjonowanie rodziny* [w:] *Rodzina w prawie administracyjnym*, red. A. Ziółkowska, A. Gronkiewicz, Katowice 2015.
- Sołtysiak P., *Rzecznik Praw Dziecka. Zagadnienia ustrojowo-prawne*, Warszawa 2019.
- Walczak B., *Rzecznik Praw Dziecka* [w:] *Instytucje ombudsmanskie w Polsce (wybrane zagadnienia)*, red. A. Gronkiewicz, Częstochowa 2013.

²⁸ W 2023 r. członkami ENOC było 35 państw: Albania, Armenia, Azebejdżan, Belgia, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Chorwacja, Cypr, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Gruzja, Grecja, Węgry, Islandia, Włochy, Irlandia, Kosovo*, Łotwa, Litwa, Luksemburg, Malta, Mołdawia, Montenegro, Norwegia, Polska, Serbia, Słowacja, Słowenia, Hiszpania, Szcja, Holandia, Ukraina, Wielka Brytania. Zob. <https://enoc.eu/who-we-are/enoc-members> (20.07.2023).